

„Von dem Jahrbuche „Opažanja oborina i vodostaja u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1891—1900“ ist leider wenig Gut zu sagen...“. Па онда даље: „Diese Beobachtungen konnte A. Franović—Gavazzi in seiner Arbeit über die Regenverhältnisse Kroatiens benutzen“. Уз то цитира г. *Трзебицки* ту моју расправу посве тачно, па и *годину* кад је штампана. Логички би се дало закључити, да се због тога и о мојој расправи може „wenig Gut sagen“, јер сам употребио лоша посматрања. Увјерен сам, да је г. *Трзебицки* морао стајати под неком сугестијом, кад је тако нешто могао написати, и то просто с разлога, што је моја расправа штампана на почетку год. 1891. Те године, заиста, нисам могао да употребим посматрања из год. 1891—1900.

Dr. A. Франовић Гавацци.

СТАТИСТИКА

СТАНОВНИШТВО У СРБИЈИ.

Претходни резултати пописа становништва од 31. децембра 1910. године¹

Окрузи	ПОВРШИНА у км ²	ПРИСУТНО СТАНОВНИШТВО	НА 1 км ²	ПРИРАСТАЈ ПРОЦ. ОД 1905—1910.
Београдски	2.025	155.815	76,9	11,19
Ваљевски	2.458	157.648	64,1	9,51
Врањски	4.342	252.937	58,2	9,68
Крагујевачки	2.295	189.025	82,3	9,96
Крајински	2.909	112.142	38,5	7,47
Крушевачки	2.710	167.371	61,8	11,40
Моравски	2.899	203.638	70,2	9,15
Нишки	2.558	198.768	77,7	8,00
Пиротски	2.419	112.314	46,4	7,89
Подрински	3.551	238.275	67,1	8,08
Пожаревачки	4.156	259.906	62,5	6,32
Руднички	1.569	85.340	54,4	9,09
Смедеревски	1.277	143.216	112,1	6,45
Тимочки	3.196	149.538	46,7	6,13
Топлички	2.839	110.218	38,8	7,05
Ужички	3.287	146.763	44,6	5,77
Чачански	3.798	138.911	36,5	6,13
Београд (варош)	12	89.876	—	15,50
Србија	48.300	2.911.701	60,3	8,32

Са Београдом београдски округ има 245.691 становника, а на 1 км² 120,6 према томе, то је најнасељенији округ у Србији.

Од присутног становништва било је у целој Србији мушких 1,503.511, женских 1,408.190.

Правног становништва било је у целој Србији 2,922.058, од којих је било мушких 1,512.350, женских 1,409.708.

¹ *Претходни резултати пописа становништва и домаће стоке у Краљевини Србији* 31. децембра 1910. године. Књига пета. Издање управе Државне Статистике. Београд 1911.

ВАРОШИ И ВАРОШИЦЕ СА ПРЕКО 2.000 СТАНОВНИКА.

	СТАНОВНИШТВО		ПРИРАСТАЈ ПРИС. СТАН. од 1905—1910.
	ПРАВНО	ПРИСУТНО	
Александровац (пожаревачки)	2.876	2.893	8,23
Алексинац	5.219	5.933	9,10
Аранђеловац	1.858	2.110	8,15
Бела Паланка	2.443	2.407	8,76
Београд	82.498	89.876	15,50
Божевац	3.809	3.809	3,98
Ваљево	7.942	8.832	21,97
Велико Граднште	3.139	3.242	8,21
Власотинци	4.201	4.225	3,83
Врање	9.981	10.487	0,45
Горњи Милановац	1.854	2.122	—2,66
Гроцка	2.583	2.572	3,75
Жабари	2.111	2.151	7,07
Жагубица	3.106	3.130	8,57
Зајечар	7.360	9.462	20,89
Јагодина	5.372	5.376	5,57
Књажевац	4.337	4.871	4,41
Крагујевац	16.690	18.376	17,82
Краљево	3.648	4.363	22,01
Кривељ	3.049	3.046	12,31
Крушевац	7.557	8.417	6,41
Кучево	2.567	2.543	4,95
Лесковац	14.438	14.266	4,53
Лозница	4.030	4.019	48,63
Неготин	6.112	6.236	9,61
Ниш	19.962	24.949	13,68
Обреновац	2.894	3.010	—4,44
Паланка	3.512	3.860	2,49
Параћин	5.788	5.843	8,79
Петровац	3.281	3.429	14,91
Пирот	10.180	10.737	7,37
Пожаревац	11.700	13.613	11,93
Прокупље	5.751	5.774	2,79
Рековац	3.387	3.322	133,61
Сараорци	2.511	2.451	3,63
Свилајнац	5.082	5.204	1,56
Смедерево	7.210	7.411	4,42
Соко-Бања	2.398	2.442	2,47
Ђуприја	4.807	5.356	3,86
Ужице	5.956	6.239	7,88
Чачак	5.315	5.671	11,98
Шабач	10.564	11.541	6,57

Рад. Дединац.

СПОЉНА ТРГОВИНА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ.

Пре кратког времена су објављени службени податци о српском извозу у 1911 год. Они веома јасно показују напретке, које је наша извозна политика учинила у току последњих 10 година. У следећој табlici су изнесене вредности неколиких наших најважнијих извозних продуката, упоређене са стањем у 1900 год.

1.) Производи земљорадње.

	1900 год.	1911 год.
Пшеница	11,403.800 дин.	15,887.700 дин.
Пшенично брашно	33.100 "	1,873.300 "
Кукуруз	5,771.400 "	14,454.400 "
Јечам, раж, овас	2,824.500 "	4,801.300 "
Пасуљ	629.500 "	1,603.200 "
Свеже воће	1,097.200 "	2,056.000 "
Суве шљиве	8,001.500 "	16,493.700 "
Пекмез од шљива	2,716.500 "	2,164.700 "
Дуван у листу	— "	1,955.600 "
Кудеља, лан и т. д.	355.100 "	912.700 "
Шећер рафиниран	— "	503.900 "
	<hr/> 32,832.600 дин.	<hr/> 62,706.500 дин.

2.) Производи сточарства и живинарства.

Коњи	385.500 дин.	585.700 дин.
Волови	11,458.900 "	4,838.400 "
Свиње	8,430.400 "	578.100 "
Овце и овнови	336.600 "	880.300 "
Месо и сланина	3,199.000 "	16,246.200 "
Саламе, шунке и т. д.	— "	712.800 "
Маст	30.600 "	1,637.500 "
Сир	103.700 "	530.000 "
Коже (сирове)	2,884.700 "	3,279.500 "
Перната живина	975.800 "	3,500.400 "
Заклана живина	693.000 "	719.000 "
Јаја	333.500 "	2,921.700 "
	<hr/> 28,831.700 дин.	<hr/> 36,467.600 дин.

3.) Остали производи.

Бакар	179.800 дин.	9,584.500 дин.
Ужарске израде	648.000 "	852.600 "
Чауре од свилених буба	172.000 "	641.100 "
Сви остали производи	3,857.900 "	6,664.100 "
	<hr/> 4,857.700 дин.	<hr/> 17,742.300 дин.
Свега	66,522.000 дин.	116,916.400 дин.

Од горње суме је извезено у

	1900 год.	1911 год.
Аустро-Угарску	56,584.700 дин.	48,433.400 дин.
Немачку	3,913.000 „	28,932.900 „
Турску	1,456.500 „	11,983.900 „
Румунију	3,063.600 „	6,140.600 „
Белгију	68.700 „	6,142.200 „
Италију	— „	4,394.100 „
Француску	369.200 „	3,841.200 „
Амернку	— „	3,609.300 „
Бугарску	629.000 „	2,801.800 „
Остале државе	437.300 „	637.000 „
	66,522.000 дин.	116,916.400 дин.

На почетку овога столећа наш извоз је био упућен скоро искључиво на Аустро-Угарску, јер је од целокупног извоза отпадало на ову државу 85%. Незнатан је био извоз у Немачку (5.9%), Румунију (4.6%) и Турску (2.2%). Привредна еманципација, која је почела после царинског рата с Аустро-Угарском, постаје све јача, и цифре за 1911 год. је довољно јасно показују. Истина, Србија је и прошле године највише извозила у суседне земље Аустро-Угарску, Турску, Румунију и Бугарску (свега 59.2%), али је преко 40% извезено у даље земље. Извоз у Аустро-Угарску је врло знатно опао (41.4%), а извоз у Немачку се несразмерно повећао, на 24.7% од целокупног извоза. Француска, Белгија, Италија и Америка, које у нашој извозној политици пре 10 година нису имале никакву улогу, показују у 1911 год. свака преко 3%. Наш извоз у ове државе порастао је од 0.7% у 1900 год. на 15.4% у 1911 год.

Поред факта, да се за последњих 10 година створиле трговачке везе са већим бројем држава, показује се и други, такође веома важан факт, да је вредност нашег извоза за последњих десет година скочила за 76%. Ово је делом последица већих цена за поједине артикле, а већим делом последица обилнијег извоза. Нарочито се повећао, према 1900 г., извоз земљорадничких производа (за 91%), док је извоз сточарских и живинарских продуката нарастао тек за 26%. Изгледа, да се у овим цифрама у великом показује оно, што детаљна испитивања у малом показују, т. ј. да у већини крајева Србије сточарство назадује.

Тај факт се још боље види из следећег поређења. 1900 год. је од нашег целокупног извоза отпадало 49.4% на извоз земљорадничких производа, а 43.3% на извоз производа сточарства и живинарства. У прошлој години су се ови односи у неколико пореметили. Извоз земљорадничких продуката је нешто порастао, а извоз сточарских и живинарских продуката је знатно опао. Тако је на пр. од целокупног лањског извоза отпадало на прву групу 53.7% (+ 4.3%) а на другу групу тек 31.2% (— 12.1%).

Невероватан напредак смо учинили у извозу бабра, (рад на експлоатацији бакарних рудника почео се у већем стилу) а врло велик напредак и у извозу чаура од свилених буба. То се показује по факту, да је наш извоз „осталих продуката“, међу које је урачунат и бакар и чауре од свилених буба, порастао за 265% према 1900 год. У тој години је извоз треће групе продуката представљао тек 7.3%, док је у прошлој години он репрезентовао већ 15.1% од целокупног извоза.

П. В.

СТАНОВНИШТВО У ИТАЛИЈИ

Број становника у Италији, по последњем попису од 10. јуна 1911. г., износи: 34.686.583; на један км² долази 121 становник. Процентуални је прираштај од ранијег пописа (10. фебруара 1901.) 6,6. Од овога поједине провинције и области имају:

	СТАНОВНИКА	НА 1 км ²	ПРИРАШТАЈ од 1901—1911.
Пијемонт	3,424.538	116,5	31,0
Лигурија	1,196.853	226,8	107,0
Ломбардија	4,786.907	198,8	114,0
Млечи	3,526.655	143,7	121,0
Емилија	2,667.510	128,9	88,0
Тоскана	2,694.453	111,8	55,0
Марке	1,088.875	112,1	26,0
Умбрија	685.042	70,6	26,0
Рим	1,298.142	107,5	82,0
Абруца и Молиса	1,427.664	86,4	—9,0
Кампанија	3,347.925	205,5	57,0
Апулија	2,128.632	111,4	83,0
Базиликата	473.119	47,5	—35,0
Калабрија	1,404.076	93,1	24,0
Сицилија	3,683.380	143,1	42,0
Сардинија	852.934	35,4	75,0

По варошима је овакав број становника: Алесандрија 75.687, Болоња 172.639, Верона 81.915, Ђенова 272.077, Јакин (Анкона) 63.145, Каљари 61.013, Катанија 211.669, Ливорно 105.322, Лука 76.137, Мантова 32.692, Месина 126.172, Милано 599.200, Млечи 160.727, Модена 70.267, Напуљ 723.208, Павија 39.319, Падова 96.135, Палермо 341.656, Парма 51.919, Пиза 65.215, Пјаченца 38.523, Равена 71.690, Рим 538.634, Салерно 43.426, Сиракуза 40.587, Турин 427.733, Ферара 95.196, Флоренција 232.860.

Напуљ је, дакле, и даље остао највећа варош у Италији, а после њега долази Милано, који је претекао по броју становника Рим. Рим, према овоме, долази на треће место.

(По Pet. Mitt. за 1912. г. Januar-Heft).

Р. Д.

СТАНОВНИШТВО У БЕЛГИЈИ

Број становника у Белгији, најнасељенијој европској земљи, по попису од 31. децембра 1910. г., износи: 7.432.784; на 1 км² долазе 252 становника; процентуални је прираштај од 1900—1910 г., 10,91.

Поједине провинције имају:

	СТАНОВНИКА	НА 1 км ²	ПРИРАШТАЈ У % од 1900—1910.
Антверпен	968.677	342	6,04
Брабант	1,469.677	448	16,31
Хенегау	1,232.867	331	7,87
Лимбург	275.691	114	14,49

	СТАНОВНИКА	НА 1 км ²	ПРИРАШТАЈ у % од 1900—1910.
Лијеж	888.341	308	7,52
Луксембург	231.215	52	5,48
Намур	362.846	99	4,71
Источна Фландрија	1,120.335	373	8,77
Западна Фландрија	874.135	270	8,56

Главнији градови имају овакав број становника: Антверпен 301.766,¹ Брисел 177.078.² Шарлроа 28.177, Мон 27.828, Ру 10.062, Хаселт 17.095, Лијеж 167.521, Серен 41.015, Арел 12.042, Намур 32.363,³ Ган 166.445, Бриж 53.285, Остенде 42.207,

(По Pet. Mitt. за 1912. г. Februar-Heft).

Р. Д.

ГЕОГРАФСКЕ ЕКСПЕДИЦИЈЕ

КО ЈЕ ДОШАО НА СЕВЕРНИ ПОЛ — РЕАРУ ИЛИ СООК?

Борба између *Пирија* и *Кука*, око открића Северног Пола, завршена је. Њу су решиле стручне комисије National Geographic Society у Вашингтону и Универзитета у Копенхагену. *Албрехт Пенк* износио у једном чланку⁴ суд стручњака у Вашингтону и Копенхагену, и сам саопштава неколике појединости, које нису повољне по Кука. Цео догађај са Куком јасан је доказ, са колико се мало обазривости примају географске новости и како се у географска открића често верује по коме мршавом извештају. Пенк овај случај нарочито истиче и тражи, да се и за географске проналаске доноси суд, пошто се критички претресу сви докази. Сензације треба сузбијати.

О исходу борбе око Севернога Пола могло би се наслућивати већ и на основу следећег факта:

Пири се драговољно предао суду у Вашингтону. Фредерик Кук је то учинио тек под притиском јавнога мњења; он је тада предао свој путни извештај и друге белешке Универзитету у Копенхагену, али преко свога секретара Walter-a Lonsdale-a и то тек, пошто је у Вашингтону било већ објављено мишљење о Пири-у. Обе ове установе су предале сва поднесена документа на испитивање стручним комисијама, које су донеле следећа мишљења:

І. Суд о Пириу.

Заседање „National Geographic Society“, држано 4. нов. 1909. (по новом) у Хубардовој Сали, добило је овај извештај:

„Пододбор, коме је било стављено у дужност да испита хартије командира Пири-а да ли оне доказују да је он дошао на Северни Пол, даје извештај о свршеном свом задатку.

¹ Са предграђима 411.350.

² Са предграђима 736.152.

³ Са предграђима 43.785.

⁴ Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin 1910, 1, стр. 51.—57.